

PÁNAMERIKA

írta HORDÓSY IVÁN

A havannai pánamerikai konferenciáról sokat írnak az európai lapok. Valahogyan úgy látja az európai közvéleménynek egyik jelentős része — és nem egészen alaptalanul, hogy ezen a konferencián voltaképpen az amerikai imperializmus sasa kezdte bontogatni a szárnyát. Coolidge elnök ugyan békéről, szabadságról és emberi jogokról beszélt, de Wilson is azt tette és mikor újból elnökké választották, első dolga volt a hadüzenet.

A rengeteg érdeklődőt, a különböző diplomáciai csúcs-csavarások és a különböző szövetségek kiforratlansága idején nehéz magaslatra emelkedni és megállapítani, igaz-e van-e a szorongó, tönkrement és gyűlölettel izzó Európának, amikor Amerikától fél és lehetséges-e, hogy Amerika célja valóban az-e, hogy Európa felett tőkletes gazdasági és politikai hegemoniát érjen el.

Az amerikai népet általában úgy szeretik feltüntetni, mint naiv, fejletlen, gyerekes társadalmat, amely szeret kényelmesen, békésen, jól élni, nagyokat kacsogni, művészetekkel, tudományokkal, amelyek csak arra jók, hogy az ember arcára idő-előtti ráncokat rakjanak, nem sokat törődni — laugh that off! — a jelszó, imperializmus, világhódítás — kell is az a cipőkrém-fignők és irodakissasszonyok publizizmus társadalmának!

Valójában pedig sehol a világon nincs társadalom, amelyik — ha „emergencyre” kerül a sor, annyira diktatórikus rendszer alatt éljen, mint az amerikai.

Akárhogy csúfjuk-csavarjuk a dolgot, az Egyesült Államoknak is megvannak a maga olaj Mussoliniei és acél Primo de Riverái vagy tőzse és újság Kemál basái. Legfeljebb az eszközök voltak mások és a fegyverek voltak különbözők, mert amikor az amerikai pénzügyi körök érdeke úgy kívánta, a Saturday Evening Posttól végig az American Mercury és a Literary Digest, de még a truste állított „funny page”-ek után is puszkák, nemzeti és háborús jelszavak ropogtak, nem beszélve a megvásárolt filmekről és óriási organizációkról.

Európa ezt szintén tudja és Amerika viselkedését mindezek felett a sokat hangzottatott Monroe elvehez való ragaszkodás teszi előtte gyanúsá.

A Monroe elv, amely azt mondja, hogy Amerika az amerikaiak és sem Európának Amerikához, sem Amerikának Európához semmi köze nincs — régi keletű, de reális politikai valójában főleg a háború utáni időkre ültették át az Egyesült Államok politikáját.

Hogy az amerikai politikát kizárólag anyagai célok vezetik és hogy célkitűzésében semmivel sem erkölcsösebb, mint az európai diplomácia, bizonyítja, hogy a háború alatt, amikor nagy amerikai pénzügyi körök forogtak kockán, az Egyesült Államok politikája azonnal feladta a Monroe elvet és hajlandó volt elmenni még az európai csatateretekre is az amerikai pénzért és hogy az amerikai hegemonia alapjait már a békekötéseknél lerakhatta.

Ugyanakkor azonban, amidőn ezeknek a szerződéseknél, melyek az ő hozzájárulásával jöhettek csak létre, konzekvenciát kellett vonni, Amerika félrelépett és egy sereg szeretet-adománnyal próbálta bekötözni azokat a sebeket, vagy azoknak milliómodrészt, amelyeket az amerikai szuronyok ütöttek, azok a szuronyok, amelyek az elhatározó és üzletileg kiszámított pillanatban Európa sorsát eldöntötték.

Ezekután következett a Monroe elv újbóli alkalmazása.

Európa tönkrement, évtizedek szorgalmával összegyűjtött javak hónapok alatt mentek füstbe, a világ aranykészletének kétharmad része átvándorolt Amerikába.

Nyilvánvaló volt, hogy a teljesen kibillent pénzügyi világ-egyensúly csak akkor állhat helyre, ha az európai háborún meggazdagodott Amerika hajlandó lesz az újjáépítés munkájából részét kivenni. Ehelyett azonban Amerika nem ratifikálta a békeszerződéseket, nem állott be a Népszövetségbe és Európa talpraállításához legfeljebb újból olyan könyöradományokat juttatott, mint a Dawes tervezet vagy Smith Jeremiás magyarországi szereplése.

Mi lehet a célja Amerikának ezzel a politikával — ez foglalkoztatja Európa politikusaft — mert hiszen nyilvánvaló, hogy az amerikai tőke nagyszabású elhelyezkedése számos európai országban nemcsak teljesen biztosított lenne, de kitűnő rentabilitással is járna.

A Monroe elvhez való rideg ragaszkodás és az európai ügyekben való teljesen egyoldalú és elhatározó fellépés után az európai ügyektől való teljes távolmaradás politikájának céljában Európa politikusaft és nemzetgazdászaft azt az amerikai kitűzést látják, amely Európát mesterségesen le akarja gyönyíteni és Amerika hegemoniája alá dobni. Ma talán még csak a jazz zenekarok üvöltik végig az amerikai civilizáció diadalmas

NEGYVENESZTENDŐS KANADÁS JUBILEUMÁT ÜNNEPLI NAGY LAJOS

Két nemesfényű szem, ősz hajpíros-pozsgás arc, magyarországi pedert hófért bajusz, kemény derék: ez itt a jubiláló Nagy Lajos bátyánk előttem. Feljött ő is a konvencióra, aztán, hogy egyégy dolga is akadt, maradt még egy kicsit.

Sok mindenről elbeszélgetünk — had álljon hát itt mind nyájkunk okulására, amit az öreg magyar negyvenesztendős kanadássága alatt megélt a messze idegenben.

Mert éppen ezekben a napokban, február végén lesz pontosan negyven esztendeje, hogy Nagy Lajos uram édesapjával és anyjával együtt Winnipegre érkezett.

Szabolcs megye Mezőladányról jöttünk — kezd az érdekes, régi regét Nagy Lajos — ahol édesapám szegény iparosember volt és ácsmesterséggel foglalkozott. Hallottuk valahonnan, hogy Kanadában ingyen földet lehet kapni, hát eljöttünk. 1888 február második felében érkezünk Winnipegre — akkor a tizenhét éves évemben voltam — és egyenesen a mai Eeszerház felé tartottunk, ahol akkor már, mintegy husz magyar család lakott.

Templomuk, papjuk, egyesületük nem volt, csak egy francia pap járt hozzájuk havonta vagy két havonta és egyes házaknál tartott misét. Később iskolát építettek és akkor ott volt az is-tentisztelet.

1888-ban már nem adott segítséget a telepeseknek sem a kormány, sem a C. P. R. társaság. De sokan voltak a telepe-sekközött, akik elhagyták Kanadát és az ő házaikat, felsze-reléseket, állataikat átadták az ujonan jötteknek.

Mi is ilyen eltávozott család házába kerülünk. A ház nagyon kezdetleges volt és eleinte sokat szenvedtünk a hidegtől. Lassan, lassan aztán kívül-belül kijavítottuk. Földet 160 acre nagyságúat kaptunk, de érte fizetni nem kellett, csupán a házért és az állatokért, az adóssá-got azonban, amellyel meg volt terhelve, át kellett vállalnunk.

Három évig más földjén, vagy városban is kellett dolgoz-nunk, hogy annyit megkereshes-sünk, hogy az első termésig ki-lúzhassuk.

SZÁZHATVAN MÉRFÖLDES CYALOGLÁS

Voltak többen, akik pénz-zel jöttek, azoknak természet-

bevonulását az európai metropolisokba, de előjött az idő, amikor a new yorki Wall Street fog diktálni Londonban — Párisban — Bécsben és Budapesten.

Az amerikai imperializmus térhódítása mindenek felett Angliát érdekli, mely nem tudott megegyezést kötni a tengeri leszerelés kérdésében az Egyesült Államokkal s amelynek egyes politikusaft, mint Lloyd George és a most elhalt Asquit, valamint Rothermere lord is a kiegyezés politikáját hirdetik.

Lehetséges lesz-e azonban ott kiegyezésről beszélni, ahol az egyik fél mammutindusztriájában, technikájában és civilizációjában minden területen kenyerrel, corned beef-fel, repülőgépekkel, hadihajókkal és tömeggyilkos gézokkal állandóan fegyverkezik és fizikai kulturájának fejlesztéséhez kimeríthetetlen természeti kincsek állanak rendelkezésre — amikor a másik oldalon egy korhadó, gyűlölködő, erkölcsében megromlott hinterland áll — a világ másik legnagyobb hatalmassága, Anglia amelynek oly sok szép és drága s a Wall Streeten erősen nélkülözött kincse van.

Ki tudná megmondani, hogy a sokféle diplomáciai sakkhuzás, pánamerikai konferencia, francia — amerikai „béke” pak tum hátterében nem ez a véres aranyos probléma, a huszadik század legdöbbenetesebb kérdése húzódik-e végig?

sen könnyebb dolguk volt. — De 1888-ban igen nagy tél volt, úgy hogy munkát csak május utoljára kezdhettük meg.

Hallottuk, hogy Brandon körül vasutépítés lesz, nekivágtunk gyalog és csak mikor odaértünk, hallottuk, hogy az építést csak a jövő esztendőben kezdik meg. Így — hiába tettük meg a 160 mérföldes út gyalog.

Édesapám visszament, én pedig Pilcsák Istvánnal Brandonban maradtam és kocsárfonásba kezdtem, de nem sok sikerrel, úgyhogy mi is hazafelé vet-tük az útunkat. Nagyon sokat szenvedtünk a hidegtől, éhségtől és szomjúságtól. Egy farm-értől csak annyit kértünk hogy az istállójában engedjen bennünket éjszakára, de ajtó-matutott. — Volt azonban de-rék ember is, aki szívesen segített rajtunk.

Édesapám 1915. anyám 1918-ban halt meg. — Én már 1894-ben megnősültem, Lovász Rozáliát, egy ite-ni magyar telepes lányát vettem feleségül. Házasságunkat megáldotta az Isten, összesen tízenhét gyermekünk született, kilenc fiú, és nyolc lány, akik valamennyien életben vannak. Mái is Kaposváron farmoskod-nak, három fiam megnősült, két lányom férjhez ment, egy lányom pedig Cross Laken a Ft

Joseph's iskolában, az indiánok között apáca. Magyarul vala-mennyi jól tud szóban is és írás-ban is.

A CYEREKEKHEZ FÖLDET IS ADOTT AZ ISTEN

Családunknak összesen 11 földje van, mind elég közel egymáshoz.

De a bajból is kijutott bizony, betegség, rossz termés, baleset többször meglátogatott, de azért hálát adok az Istennek, hogy kijöttém Kanadába, mert aki tisztességesen dolgozik itt, az nemcsak hogy megélhet, de kereshet is, jobban, mint bárhol. Kitarás, türelem, szorgalom a útka az itteni sikernek. 1888-ból ma is Esterházy lakik: Pilcsák István, id. Bernát Mihály, Szikora Mihály, Kristóf András családja, Brunyánszky János, Marló György családja, Orosz Mihály.

Első templomunkat 1898 táján építettük, később, Father Woodcutter idejében emeltük a plébániát.

Mostani szép kőtemplomunk, melyet Nagyboldogasszonyról neveztünk el, 1907 táján készült el és jelenlegi plébánosunk Blickhardt Teodor fűd. A magyarság megszervezésére több kísérlet tettünk, így 1921-ben Máriás szövetséget akar-

SINEK MENTÉN

Írta: Szitnyay Zoltán

A 212-es gyors elűtött egy embert. Nem esett a sinek közé, hanem nagy ívben felrepült és a töltés oldalára zuhant. Ott elnyult, szétvetett tagokkal.

Verhás András szabályosan le tiszteletet a gyorsnak, aztán lezárta a szemafórt és fordult vissza, a bakterház felé. Kődös este volt s a kezében ingó lámpa ezüstös fénykört rajzolt a levegőbe.

Már kilökte a reteszt és befelé taszította a földnek ereszkedő kertajtót. Akkor felvikkant a kutya, mellső két lábával rábukott a mellére, hogy szinte hanyatlótkte, aztán kilökött a térd mellett s nekikramodott a sötétségnek.

Verhás András utána világitott.

— Hát ezt még mi lehet?

A kutya szimatolva rohant s nyirkos, átszenesedett földdarabokat szórt maga mögé hátsó lábával.

— Bolond-e — gondolta Verhás András — ilyen zimankóba. Kasza Péter meg bent ült a szobában, a kályha mellett, bekecsbe gombolózva, mintha még ott is hidegtől féltene magát. Csak épp hogy a kucsmáját hajította az ágy fölé. Az asszony a kanócon piszkált egyet, aztán visszakeresztetett a székbe és tovább öltötte a cémát.

— Hó lesz icakára, — mondotta Verhás András, amikor be lépett.

Az asszony felfigyelve nézett rá, amint lefejtette hosszú szőrbundáját, kissé eltörlőszott ve-

le s aztán a kucsma mellé akarta teríteni.

— Hát nem látta, hogy ott a fogas? Uramteremtőm, minden este elmondogassam?

Kasza Péter tenyerébe verte pipáját.

— A gyors vót?

— Az, — mondotta lassan s megkerülve a széket, az asszony mögé lépegetett. A nyaka fölé hajolt.

— Az meg öklével visszataszította.

— Ne csiklandjék.

Kasza Péter zsebébe eresztette a pipát.

— Utósó?

— Még a 2100-as szerelvény.

— Gondotam, hogy a lámpását elkerném. Orrát se látta az ember ebben a kődös icakában.

— Itt is kell a lámpa, — mondotta az asszonynak bosszusan Verhás András.

— Iszen csak úgy gondotam.

— Az asszony letette a varást és az ablak felé figyelt.

— Nem hallják?

Messziről kutyavonítás, morogás, aztán megint elnyújtott vonnyítás hallatszott.

— Kutya-e!

— Oias.

— Akár a miénk.

— Az is.

— Mintha ütnék.

Verhás András a vendégre sajnálkozott.

— A kutyánk? Még ezer kózátkul se féltse. Alighanem rossz szat szimatol.

S a kutyavonítás egyre vése-szebben nyult a puszta éjszaká-ban. Az asszony megrázkódott és nyakáig lúdbőrözött a háta.

— Ténnap is kopogott valaki az ablakon. Oszit kinyitom az aj-

tót, hát senki. Később megint. És akkor is vinnyogott.

— Mennybéli teremtőm, mi vót na? Szél zörget az ilyen híves, szeles időbe.

Kasza András összehúzódott a széken.

— Nem kell olan kevélnék lenni. Mit tudhassa kend, hogy-smint van a szellemekkel? Jö-vés-menesük.

Verhás András elgondolkozott.

— Igaz, ki tudhassa — mondotta aztán.

A kutya meg egyre vonított.

— Mán látom; én magam fogom megnézni, mi van ott — pat-tant fel az asszony — há maguk ilen gyáva restek.

— No csak jársd mingyár a szádat — mordult rá Verhás András.

Aztán felállt, fejébe nyomta a kucsmat és meggyújtotta a lámpást.

— Gyühetne maga is, Péter.

— És az asszony maga le-gyen? — szabódott Kasza Pé-ter.

— Oh, a hires, az én fejem fá-neki.

— Ha csak a kell, mehetek. Nem filek még öregapám szel-lemitől sem. Penig az haragos egy ember vót.

— És mind a ketten kiléptek a házból. Botokkal. Elül ment Verhás András csak úgy kucsmanas bunda nélkül, a töltés alatt a kutyavonítás felé. Lámpását magasan maga elé tartott. Kasza Péter sietve topogott a nyomá-ban, hogy el ne maradjon és bot-ját görcsösen marokra szorította.

— Ne lóbágya úgy azt a lám-pást, még elbotlok itendő.

A kutya csaholva eléjük szalad, két lépés távolságig, aztán futott vissza helyére és vonított tovább.

— A két férfi is odaért. Verhás András a földre világitott.

— Egy ember — mondotta hátrább lépve.

Kasza Péter is felbátorodott.

— Részeg?

Verhás András az ember fölé hajolt. Az úgy fékűdt, amint le-zuhant, szétvetett tagokkal, be-tört homlokán sűrű, feketén vör-s vértó csillogott. Verhás An-drás felemelgette, mind a két kai-ját, aztán a melle fölé hajolt.

— Ez meghött. Alaposan — jelentette ki szakértelemmel.

— Leyszekedett?

— Nem látta, hogy a vonat ü-jtötte el?

Kasza Péter nézegette, ille-tődvé bámulgatta a halottat.

— Vájjak küvé, — riadt fel — ha nem a szögabiró.

Verhás András a földre tette a lámpást, a halotthoz térdelt és hajába markolva maga felé for-dította az arcát.

— Isten ügyse, az hát.

— Mindgyárt gyanakodtam, hogy a kenderszin bugyogóját láttam.

— Isten nyugosztaja.

Aztán megindultak visszafelé. A kutya behuzott farkokkal sompolygott utánuk.

— Nem kellett volna magunkkal hozni? — vélekedett Kasza Péter.

— Az a hatóság dóga. Én meg telefonálok az állomásra, ez az én dógom.

Az asszony már a kertajtóban várta őket.

— Mi vót? — mondja mán.

Verhás András szó nélkül be-

ment a házba, Kasza Péter utá-na kullogott és végül az asszony felé.

— Beszéljen.

— A szögabiró, — mondotta lassan és elfujta a lámpást.

— A szögabiró? — kérdezte az asszony ledten és félve né-zett az urára.

Verhás András a földre állította a lámpát.

— Meghót.

— Ki hót meg?

— Még hánszor mongyam?

A szögabiró.

Az asszony felnyiklott, mint-ha derékon vágta volna.

— Jóságos Ur...

— Elcsapta a vonat.

— A vonat? — aztán a szék-re görnyedt és két kezébe pat-takozott a sírás.

Verhás András felhívta a szomszéd állomást és bejelentette az esetet.

— Mit bögsz? — mondotta a hallgatót felakasztva — nem a tied. Én élek. Én vagyok!

Kasza Péter is megszólalt, vékony részleges hangján.

— Megtörtént, Isten akaratja. Nekí tán jobb is.

Verhás András székre ereszkedve, féloldalt az asztalnak dőlt.

— A hatóság is itt lesz min-gyárt. Hajtányon.

Az asszony felnézett a köny-nyel mögül.

— Illelék valamivel várni az urakat.

András egy ideig hallgatott. Bántotta az eset. Meg az ass-zonyra is dühös vót. Mit bög-ügy, mintha az övét siratná?

— Mit állsz itt? Ha rendes asszony vónál, szó nélkül tud-hatnál.

Az asszony megtörölte szemét és kiment a konyhába.

— Sajnálatos, bizony sajnálatos — nyikorgott Kasza Péter. — Akkuratús, derék ember vót.

— Az, — bólintott komoran a másik.

— Oszit mindig úgy gyütt és ment, szegin, mintha se látna, se hallana. A multkor is nézem, a-mint megy nagy peckesen, oszt nem néz se jobbra, se balra. Még kajátok is utána: Nem jó lesz arra tekintetes ur! Eccercsak nagyot kalimpál, egyik lába ég-nek szalad és beleveszekedik a Vajasba. Nyakig. Alig lehetett ki horgászni.

— A vesztit kereste.

Kasza Péter elnevetégt az ese-ten. Aztán a fejét rázta és úgy mon-dta tovább:

— A kondás kölk meg röhö-gött, ahogy szegin szutykosan szárazra került. No iszen csak ez kellett a szögabiró urnak, her telenjében úgy odaterített a Pesta pofájára, hogy az menten olyan lett, mintha ragya verte vót na ki.

Verhás András az asztalra csa-pott.

— Mit bögsz? — ordított a konyha felé.

— Asszon, — mentegette Pé-ter — a fehérszín hamar síros az ilenre. Mink különbet is láttunk a fronton, ugy-e András?

— Nem innának, míg gyün-nek az urak?

— Be kedveskesz te máma.

— Hát ilen az asszony. Ha megriad, mint a beteg madárka. Rászáll a kezére is.

Aztán megnyalta a száját, ba-jusztát. Bekecselt a szétgombol-ta. Örlött a bor elé. Verhás An-drás meg nekikönyökölt az ass-